

IZVJEŠĆA — REPORTS

RIM — CONVEGNO FINALE DEL PROGRAMMA MUSICI (AGENCE NATIONALE DE LA RECHERCHE — DEUTSCHE FORSCHUNGSGEMEINSCHAFT), 19-21. I. 2012.

Ovaj međunarodni muzikološki simpozij bio je završna manifestacija njemačko-francuskog programa MUSICI što su ga zajednički organizirali i u svojim prostorima održali rimski Istituto Storico Germanico (Njemački povijesni institut) i École Française de Rome (Francuska škola u Rimu), a na temelju novih arhivskih istraživanja i metodoloških pristupa bavio se europskim glazbenicima koji su boravili u Veneciji, Rimu i Napulju u razdoblju između 1650. i 1750. Glavne organizatorice simpozija bile su Anne-Madeleine Goulet s francuske i Gesa zur Nieden s njemačke strane. Priopćenja će biti objavljena u seriji *Analecta Musicologica*.

Sam je rad simpozija bio organiziran u četiri sesije za kojima je slijedio završni okrugli stol. Sesije su nosile sljedeće podnaslove: »Putovanje, motivi i događaji«, »Uključenje glazbenika u gradove primatelje«, »Pokroviteljstva i lokalne institucije« i »Stilovi, odnosi i pozajmice«, a okrugli stol je bio naslovljen »Ukrštavanja između kulturne povijesti i povijesti glazbe na europskoj razini: metode i problematike u 17. i 18. stoljeću«. Radni jezici simpozija bili su talijanski i engleski. Svojim priopćenjima sudjelovalo je ukupno 18 znanstvenika iz Francuske, Njemačke, Italije, V. Britanije, Švicarske, Belgije i Hrvatske (njezin jedini predstavnik je po pozivu bio pisac ovoga izvještaja), te sedam diskutanata na okruglom stolu. Drugog dana simpozija priređen je u reprezentativnoj dvorani impozantne palače Farnèse (inače danas veleposlanstvu Republike Francuske u Italiji) vrlo dojmljiv koncert šesteročlane skupine »Ensemble Faenza« (glasovi, teorba, gitara, violina te deklamacija) pod vodstvom Marca Horvata.

U prvoj sesiji — uz **Brittu Kägler** (Rim), koja je izvijestila o glazbenicima njemačkog materinskog jezika u Italiji, **Mélanie Traversier** (Lille), koja je govorila o odnosima migrirajućih glazbenika i njihovim umjetničkim i političkim posrednicima, te **Gesu zur Nieden**, koja je raspravljala o francuskim glazbenicima

u Rimu kao kulturnim posrednicima — svoje je priopćenje podnio **Stanislav Tuksar** s temom »Hrvatski glazbenici u Veneciji, Rimu i Napulju u razdoblju 1650-1750«, u okviru kojega je izvijestio o talijanskim boravcima, te općenito djelima i djelatnostima Vinka Komnena, Jurja Križanića, Kristofora Ivanovića, Ivana Šibenčanina i Josipa Mihovila Stratica. S obzirom da te osobnosti nisu bile razmatrane ni obrađivane u okvirima navedenoga projekta, njihov spomen i elementarno predstavljanje izazvalo je živo zanimanje o npr. privatnim i institucijskim mrežama koje su potpomagale naše glazbenike u pojedinim talijanskim gradovima ili o njihovoj identifikaciji kao skladatelja i pisaca o glazbi hrvatskoga podrijetla, a u završnoj je raspravi apostrofirana širina u ovom priopćenju primijenjenog metodološkog pristupa problematici projekta i simpozija.

U drugoj su sesiji svoja priopćenja iznijeli **Florian Bassani** iz Berna o biografijama stranih graditelja orgulja u Italiji, priopćivši podatke o Willemu Hermansu, Eugeniju Cordiniardu i Johannu Conradu Wörleu. Ovaj posljednji, tirolski graditelj poznat i pod imenom Giovanni Corrado Verlé, mogao bi biti zanimljiv i za hrvatsku povijest glazbe, jer se brinuo za održavanje orgulja, a možda jedan instrument i sagradio sredinom 18. stoljeća u hrvatskoj rimskoj crkvi sv. Jeronima (S. Girolamo degli Schiavoni), o čemu se za sada ništa ne zna. **Élodie Oriol** iz Aix-en-Provencea izvijestila je o stranim glazbenicima u Rimu, njihovim društvenim vezama i razvitku karijera u prvoj polovini 18. stoljeća. U vrlo detaljnim popisima i tablicama pratila je glazbenike po teritorijalnom (a ne nacionalnom) načelu podrijetla, prema sudjelovanju u pojedinim ansamblima (npr. kazalištu), a uspjela je uspostaviti čak i popis stanara-glazbenika na pojedinim kućnim adresama, dajući ponegdje uvid i u izvornu dokumentaciju. **Michela Berti** iz Rima govorila je o nazočnosti stranih glazbenika u nacionalnim crkvama u Rimu, poglavito o Portugalcima te manje o Španjolcima, služeći se obilato izvornom dokumentacijom (npr. takozvanim »Estatutos da igreja e hospital de Santo Antonio«). **Giulia Veneziano** iz Rima izvijestila je o stranim glazbenicima djelatnima u napuljskim institucijama. U raspravi se ispostavilo zanimljivim pitanje Iaina Fenlona jesu li Španjolci u ono doba u Napulju (Napuljsko kraljevstvo, odnosno Kraljevstvo obiju Sicilija pod španjolskom krunom) bili smatrani strancima. Analogno pitanje valjalo bi razmotriti i u hrvatskoj glazbenoj historiografiji u vezi sa situacijom u Veneciji u odnosu na Dalmatince s obzirom na njihovo realno pretežno slavensko (tj. hrvatsko) ili djelomice mletačko/talijansko podrijetlo.

Tzv. ključno predavanje (»grande conferenza« u programu) pod naslovom »*Et in Italia ego*: Glazbenici i talijansko iskustvo 1650-1750« održao je **Michael Talbot** iz Liverpoola, priznati i poznati stručnjak za Vivaldija. U dugom i iscrpnom izlaganju dotaknuo se ovećeg niza informacija, ideja i interpretacija poznatih i manje poznatih činjenica. Govorio je tako o talijanskoj glazbenoj dijaspori u raznim europskim i američkim zemljama, posebno s obzirom na hiperprodukciju talijanskih glazbenika sve do kraja 18. stoljeća, no glavnina njegova izlaganja odnosila se logično na razne aspekte boravka netalijanskih glazbenika u Italiji:

motivacije za njihov dolazak, mentorstvo vjerskih, naročito redovničkih instanica, rivalitet Nijemaca, Francuza i Talijana, pritiske na protestantske glazbenike da konvertiraju na katolicizam, naukovanje kod velikih skladatelja poput Vivaldija, Corellija, A. Scarlattija, Tartinija i drugih, itd. Nažalost, i ovaj je pregled bolovao od manjka uravnoteženije slike glazbenih hodočasnika iz raznih dijelova Europe: i opet je, po receptu stare glazbenohistoriografske škole, fokus bio na zapadnoeuropskim glazbenicima, a tek se rijetko i sramežljivo pojavilo poneko ime iz npr. Češke i Poljske, pa čak jednom i ono »Dalmatinca Stratica«. Srećom, neki istraživački projekti koji su u tijeku ili će uskoro započeti već donose na meritorno dokumentiran način drukčiju vizuru ove i sličnih problematika, lišenu njezine izvorne i danas zastarjele hladnoratovske logike 20. stoljeća.

Treća sesija započela je zajedničkim, pomalo zamornim izlaganjem **Francesca Cotticellija** iz Napulja i **Paologiovannija Maionea** iz Avellina, koji su izvijestili o rimskim glazbenicima djelatnim u Napulju te napuljskima djelatnim u Rimu, često s teatroloških i čisto dokumentarističkih pozicija. **Caroline Giron-Panel** iz Pariza govorila je o glazbenim nazočnostima stranaca u rimskim i venecijanskim sirotištima (»ospedali«) između 1650. i 1750. godine. Obilatim popratnom dokumentacijom (popisi, likovni prilozi i dr.) dokazala je obilatu nazočnost i znatnu važnost stranih (njemačkih poput Hassea, i francuskih) nastavnika-instrumentalista u djevojačkim ubožnicama Rima i Venecije, u kojoj je npr. uspjelo instituciju ospedalea i muziciranje u njima pretvoriti u umjetnički produkt koji je bio atraktivan i priznat posvuda, čak i izvan granica Venecije i njezina teritorija. Potom je **Anne-Madeleine Goulet** iz Rima (ali djelatna u CNRS-u), jedna od dviju pokretačica cijeloga projekta i simpozija, u svojem izlaganju pokušala rekonstruirati profrancuski krug (»un vivere à la francese«) u Rimu s kraja 17. stoljeća na temelju života i djelovanja dviju stranih princeza, Marie-Anne i Louise-Angélique de La Trémoille, osobito u sprezi s Flavijem Orsinijem i njegovom palačom na Piazza Navona, a vezano uz priređivanje tzv. *dramma per musica*. Minuciozno je rekonstruirana, godinu po godinu, dokumentacija o tome te prikazana sprega glazbe i politike onoga doba, iza čega je stajala prava opsjednutost glazbom i sakupljanjem partitura, ali i realna pozadinska društveno-financijska moć. Sesija je završila priopćenjem **Emilie Corswarem** iz Liègea, odnosno Toursa, o glazbi i svečanostima u germanskim i flamanskim bratovštinama (»jedna rekonstruirana nacija«) u Rimu. Izložila je zanimljive podatke o npr. svečanostima kao manifestacijama koje su utvrđivale identitet neke strane zajednice u Rimu (s npr. sastavima glazbenika na svečanim misama), o karitativnim djelatnostima bratovština, utjecajima kardinala zaštitnika (postojao je i habsburški!) koji su na raspolaganju imali određene svote za djelatnost bratovština, itd. Pritom je za razdoblje 1647-1650. bio spomenut i stanoviti Cherubino Wesich (možda Vezić ili Vesić), dosad nepoznati orguljaš crkve Santa Maria dell' Anima.

Četvrtu sesiju otvorila je **Barbara Nestola** iz Versaillesa, koja je izvijestila o svojim nalazima o recepciji francuske glazbe u Napulju, Rimu i Veneciji na temelju partitura sačuvanih u tamošnjim bibliotечnim zbirkama. Zaključila je da se više

radilo o interesu sakupljača nego, na primjer, o stvarnoj prisutnosti francuske opere u Veneciji navedenoga razdoblja. **Peter Niedermüller** iz Rima govorio je načelno o stilu u glazbi i tzv. 'histoire croisée', te posebno verificirao odgovarajuće teorijske postavke na primjeru Johanna Adolfa Hassea i njegovih djela izvedenih u Dresdenu, Veneciji, Padovi i Rimu. U zajedničkom priopćenju naslovljenom s »Harmonijska utemeljenja Marc-Antoinea Charpentiera u Italiji« **Graham Sadler** iz Hulla i **Shirley Thompson** iz Birminghama upozorili su na manje poznatu činjenicu da su mnogi već nakon Charpentierove smrti komentirali slobodu njegova harmonijskog jezika kao »talijanski ukus«, te istaknuli Charpentierovu pionirsku ulogu u razvitku harmonije u Francuskoj, koja će se dalje razvijati ne samo do Rameaua nego do Debussyja, Messiaena »and beyond«. Priopćenje je sadržavalo vrlo zanimljive primjere i opaske na specifične kromatske progresije od Monteverdija do Charpentiera. Ovu je sesiju zatvorio **Thomas Irvine** iz Southamptona svojim priopćenjem na temu o stilu i prostoru u Rimu, vezano uz tamošnji boravak Mozartovih u razdoblju od travnja do srpnja 1770. godine. Bogat i razveden diskurs ovog priopćenja — u kojemu su u određene veze dovedena svjedočanstva Burneya, Goethea, Mme de Staël i Liszta s nekim postavkama poststrukturalizma Habermasa, Foucaulta, Braudela i Tomlisona — s nizom opservacija o pojmovima poput 'mapiranja', 'ekomuzikologije' 'soundscapea', izazvao je vrlo živu diskusiju u kojoj su iznijeti često oprečni stavovi o odnosima između temeljnih pojmova i pojava kao što su prostornost, zvukovnost, stil i dr.

Simpozij je završio u subotu 21. siječnja završnim okruglim stolom na kojem je niz istaknutih muzikologa, sociologa i kulturologa (**Juan José Careras, Jean Duron, Thierry Favier, Iain Fenlon, Raffaele Mellace, Michael Werner i Philippe Vendrix**) interpretativno i često nadopunjavajuće rezimirao iz različitih rakursa nove informacije i spoznaje koje je donio projekt i simpozij u cjelini. Kao rezultanta svih tih istupa provlačila se neupitna potvrda korisnosti ovakvih i daljnjih partikularnih istraživanja na temeljnoj primarnoj i sekundarnoj glazbenoj dokumentaciji, kako na individualnom tako i institucionalnom planu (prozopografija), te njihova nova mapiranja u imaginarnim prostorima spoznaje o profilu, karakteru, specifičnostima i zajedničkim jedne nadnacionalne europske kulturne mreže. U tom smislu projekt MUSICI dobit će u skoroj budućnosti nužno nove izdanke, produžetke i proširenja, a u njima će svoje mjesto naći i neki novi-stari glazbeni prostori, uključujući i one hrvatske. U cjelini gledano, ovaj je rimski simpozij bio ogledan primjerak toga kako se međusobno plodonosno prožimlju opće i pojedinačno, te kako samo uravnoteženo poticanje i jedne i druge komponente — dakle i konkretnih terenskih istraživanja i njihovih širih, osobito interdisciplinarnih tumačenja — dovodi do relevantnih znanstvenih i kulturoloških spoznaja.

Stanislav TUKSAR
Zagreb

VARŠAVA — MUSIC AND PROPAGANDA IN THE VISUAL ARTS, 29-30. III. 2012.

U Varšavi je 29. i 30. 3. 2012. održan međunarodni simpozij »Music and Propaganda in the Visual Arts« (»Glazba i promidžba u vizualnim umjetnostima«) u organizaciji Odsjeka za muzikologiju Instituta za umjetnost Poljske akademije znanosti i Društva Liber Pro Arte, a u suradnji sa Studijskom grupom za glazbenu ikonografiju Međunarodnog muzikološkog društva. Od predviđenih 18 priopćenja održano je 17 (izostao je Ivan S. Vukčević iz Crne Gore), a među sudionicima iz Bugarske, Francuske, Italije, Poljske i SAD-a nalazila su se i dva referenta iz Hrvatske. Rad simpozija zbivao se u šest sesija: 1) »Glazbena ikonografija i promidžba u srednjemu vijeku i ranome modernom dobu — u potrazi za paradigmom«; 2) »Umjetnosti 17. stoljeća u službi francuskog i frankofilskih dvorova«; 3) »Romantička opera«; 4) »Glazba kao element promidžbe između dvaju svjetskih ratova«; 5) »Totalitarizmi 20. stoljeća i njihove ikonosfere«; 6) »Popularna glazba i njezina ideologija«. Znanstveni odbor koji je osmislio i artikulirao simpozij tvorili su: Paweł Gancarczyk, Dominika Grabiec, Jolanta Guzy-Pasiak, Barbara Przybyszewska-Jarmińska i Marcin Zgliński, svi iz Varšave, te Björn R. Tammen iz Beča. U povodu održavanja simpozija organizirana je u prostorijama Instituta umjetnosti prigodna izložba pod naslovom »Pjesme prošlih dana. Dizajn omotnica poljskih promidžbenih pjesama od 1945. do 1955«.

U okviru prve sesije izvijestile su dvije muzikologinje: **Gabriela Curie** iz Minneapolisa/Saint Paula (tzv. Twin Cities) — »Bliski 'Drugi': križarska promidžba i glazbena ikonografija u prekomorskim rukopisima«, te **Sławomira Żerańska-Kominek** iz Varšave — »'Donna musica' kao lik u kulturnom pamćenju. Alegorije glazbe u djelu *Iconologia* Cesarea Ripe«. Trebao je istupiti **Ivan S. Vukčević** iz Podgorice s temom »Anđeoska polifonija u kotorskim crkvama. Odjeci Tridentskog koncila u umjetnosti Boke Kotorske«, ali se nije ni pojavio ni poslao priopćenje na čitanje.

U drugoj sesiji istupile su tri muzikologinje. **Cristina Santarelli** iz Torina govorila je o vrlo zanimljivoj 'mekanoj' protuturskoj promidžbi u nekim savojskim proslavama u 17. stoljeću. **Florence Gétreau** iz Pariza izvijestila je o glazbi i plesu u alegorijama tzv. Dobre vladavine u Versaillesu između 1661. i 1685. godine. Ustanovljena je snažna prisutnost glazbe u alegorijama triju zemalja (Španjolske, Njemačke i Nizozemske), a glavni lik predstavljao je francuski kralj Luj XIV. u raznim verzijama Kralja-Sunca u kontekstu njegova iznimnog zanimanja za ples. **Małgorzata Biłozór-Salwa** iz Varšave za temu svojega izlaganja uzela je ulogu glazbe u promicanju francusko-španjolske unije ženidbom Luja XIII. s Annom Austrijskom 1615. godine. Među ostalim, zanimljiva je bila njezina konstatacija o predstavljanju lika Taštine glazbalom sa samo jednom žicom.

U okviru treće sesije istupilo je dvoje muzikologa i jedan povjesničar likovnih umjetnosti. Ovaj posljednji, **Davide Nadali** iz Rima/Parme, govorio je o glazbenom predstavljanju antičkog Bliskog istoka između fikcije i stvarnosti u razdoblju

orijentalizma, propitkujući, među ostalim, pitanje historicizma u statičkim istočnjačkim društvima, primat scenskih slikara ili arheologa u iskapanjima, ulogu 'drugotnosti' u fascinaciji Orijentom te međusobnu upućenost arhitekture, kazališta i arheologije. **Vjera Katalinić** iz Zagreba referirala je o slici nacionalnog junaka u hrvatskoj nacionalnoj operi tijekom 'dugog' 19. stoljeća, pruživši panoramski uvid u uspon glazbenog nacionalizma kako se odražavao u vizualnim aspektima, uključivši i sačuvane i dostupne nacionalne elemente u dekoriranju kazališta, scenografiji, kostimografiji i koreografiji opernih djela na sceni HNK u Zagrebu. **Grzegorz Zieziula** iz Varšave govorio je o melodramskom modelu u poljskoj nacionalnoj operi i njezinoj ikonografiji, odnosno o tome kako su neki nacionalni toposi 19. stoljeća (odnos Außer-Moniuszko) imali svoju pretpovijest u pojavama kasnoga 18. stoljeća, premda se melodramski model može slijediti unazad sve do antike (»od Arijadne do Halke«).

U četvrtoj sesiji **Przemysław Strożek** iz Varšave govorio je o jazzu i futurizmu u fašističkoj Italiji, izloživši neke suprotstavljene poglede i radikalne stavove o toj temi. Jazz se smatrao »umjetnošću stroja«, ali i »apoteozom slobode«, »egzotičnim ludilom afričke vitalnosti« kao 'negrismo musicale', ili »židovsko-crnačkim proizvodom« pred kojim se mora isprijediti »obrana rase« (*la difesa della razza*). S druge pak strane, plesna i popularna glazba epohe smatrala se uniformnom, sličnom stroju, a na fašističkog diktatora Mussolinija (inače ljubitelja klasične glazbe) gledalo se kao na idealnog čovjeka-stroja, svojevrsnog 'futurističkog robota'. U tom kontekstu zanimljiv je i indikativan radikalni zaokret Marinettijeve (autor futurističkog manifesta!) estetike od futurizma prema fašizmu u 1930-ima. **Patricia Hall** iz Ann Arbora, u jednom od najzanimljivijih izlaganja čitavoga simpozija, predstavila je balet *Olympia* Leni Riefenstahl, poznate nacističke 'službene filmske umjetnice'. Pokazala je slow-motion scene Riefenstahlinih filmova o raznim atletima, složene u svojevrsan balet s npr. olimpijskim skakačima u vodu (!) i popraćen Wagnerovom glazbom, upućujući na *leitmotive*, postupke s naknadnim dodavanjem zvukova vode i druge filmološko-akustičke uvide, da bi se na kraju suprotstavila — svojim autoritetom vodećeg američkog stručnjaka za pitanja glazbe i politike — dogmatskom kritičarenju L. Riefenstahl od strane Susan Sonntag. **Piotr Dahlig** iz Varšave izložio je temu filatelističke glazbene ikonografije, odnosno izbora, promidžbe i umjetnosti vezane uz glazbene teme na austrijskim, poljskim, francuskim i njemačkim poštanskim markama. Poštanska marka kao medij 'mikro-postera' osjetljiv je politički seizmograf, pri čemu je moguće ustanoviti različitost stilova i politika pojedinih zemalja u ovome segmentu glazbene ikonografije.

Peta sesija sadržavala je vrlo zanimljiva izlaganja dvojice poljskih muzikologa. **Marcin Zgliński** iz Varšave govorio je o glazbenoj ikonosferi u staljinističkom SSSR-u i u Trećem Reichu, ponudivši za sada provizornu usporedbu s brojnim elementima sličnosti i razlike između promidžbe dvaju totalitarnih režima 20. stoljeća. **Sławomir Wieczorek** iz Wrocława predstavio je ikonosferu staljinističkog razdoblja u povijesti Poljske s brojnim primjerima što uključuju područje glazbe.

Stanislav Tuksar iz Zagreba podnio je priopćenje o skrivenim i otvorenim društveno-političkim porukama i njihovim glazbeno-ikonografskim projekcijama u hrvatskim novinama i časopisima (*Hrvatski narod*, *Novi list/Nova Hrvatska*, *Hrvatski glas*, *Deutsche Zeitung in Kroatien*; *Hrvatska gruda*, *Nezavisna Država Hrvatska*) u prvih devet mjeseci (do kraja 1941) ustaškog režima. Pritom je podijelio cjelokupnu građu na pretežno promidžbena i pretežno ne-promidžbena predstavljanja. U okvirima promidžbenih predstavljanja napravio je klasifikaciju na hrvatsku ideološko-političku i općekulturnu promidžbu, te pronjemačku i protalijansku promidžbu, dok je unutar ne-promidžbenih predstavljanja artikulirao građu prema portretima, tiskanim notama, oglasima i karikaturama, pokazujući za svaku artikuliranu kategoriju tipične predloške s komentarom.

U posljednoj, šestoj sesiji predstavljena je vrlo raznorodna građa. **Mariusz Gradowski** iz Varšave izvijestio je o kulturnoj propagandi, slikama i scenskim izvedbama poljskih rock sastava tijekom 1960-ih. **Nicola Bizzo** iz Torina govorio je o nekim utjecajima sastava *Queen* na ples, kazalište, film i stripove, s jasnim fokusom na masovne medije i oglašavajuće strane glazbene ikonografije. **Julijana Zhabeva-Papazova** iz Sofije predstavila je isječak iz alternativne rock scene u Jugoslaviji 1980-ih i njezinu ikonografiju na posterima i omotnicama ploča.

Ovaj je simpozij jasno pokazao i dokazao golemi potencijal ikonografske građe ne samo u okvirima same poddiscipline kao takve, nego i njezinu važnost i relevantnost za razumijevanje niza aspekata u pojedinačnim regionalnim i/ili nacionalnim povijestima glazbe, te fenomenu glazbe u cjelini. Dapače, čini se da je slikovna projekcija glazbe kao umjetnosti organiziranog zvuka i njezina (zlo)uporaba u nepokretnim (knjige, plakati, kipovi, slike i dr.) i pokretnim (film, televizija, video i drugi elektronički mediji) vizualnim strukturama više nego dobrodošlo, danas upravo neizbježno pomagalo za razumijevanje začuđujuće kompleksnosti u kojoj se ta umjetnost ostvaruje u društvenoj zbilji svih kulturnih krugova u prošlosti, sadašnjosti, a zacijelo i u budućnosti.

Stanislav TUKSAR
Zagreb

PISTOIA — MUSIC AND PROPAGANDA IN THE SHORT TWENTIETH CENTURY, 18-20. V. 2012.

U Pistoji, jednom od mnoštva toscanskih dragulja, održala se u organizaciji Centro Studi Opera Omnia Luigi Boccherini iz Lucce i kulturnog udruženja Amici di Groppoli iz Pistoje, te u suradnji sa Universidad de Granada iz Španjolske a pod pokroviteljstvom Štedne banke Pistoje i Pescie i njezine fondacije, Pokrajine Pistoje i UNISER — Polo sveučilišta Pistoje, trodnevna međunarodna konferencija

pod naslovom *Music and Propaganda in the Short Twentieth Century* (Glazba i propaganda u kratkom 20. stoljeću), očito preuzetim od britanskog povjesničara Erica Johna Ernesta Hobsbawma. On je naime 1994. godine objavio knjigu pod naslovom *The Age of Extremes: The Short Twentieth Century, 1914-1991* (Doba krajnosti: kratko 20. stoljeće, 1914-1991), što definira kao razdoblje od početka I. svjetskog rata do pada tzv. sovjetskog bloka, a prethodi mu »the long 19th century« (dugo 19. st.) od 1789. (francuska revolucija) do 1914. Njegovo »kratko 20. stoljeće« obilježavaju promašaji komunizma, kapitalizma i nacionalizma.

O kratkom 20. stoljeću na ovoj se konferenciji raspravljalo u okviru 14 sesija. Budući da su svi sažeci objavljeni na internetu (<http://www.luigiboccherini.org/images/propaganda.pdf>), u ovom će izvješću biti navedeni naslovi sesija i izlaganja, te imena njihovih autora, tako da svatko zainteresiran za detaljniju informaciju o pojedinom izlaganju tu informaciju može sam pronaći na navedenoj adresi.

Nakon protokolarnih pozdravnih govora radni dio započeo je prvom sesijom **Music(ology) and Propaganda: Historiography and Methodologies** [Glazba/ muzikologija i propaganda: historiografija i metodologije] na kojoj su svoja izlaganja redom predstavili: **Sanja Majer-Bobetko** (Hrvatska), *Music Historiography and Propaganda in the First Half of the 20th Century: The Croatian Example* [Glazbena historiografija i propaganda u prvoj polovici 20. stoljeća: Hrvatski primjer]; **Paulo F. de Castro** (Portugal), »*Aber gewiss Dinge stehen gar nitcht drin*« (»But Certain Things aren't at all There«): *On German Conductor, a Portuguese Symphony, and the Elephant in the Room* [Ali neke stvari uopće nisu tamo: O njemačkom dirigentu, portugalskoj simfoniji i slonu u sobi];¹ **Luis Velasco Pufleau** (Francuska), *Music in War: Propaganda and Ideology* [Glazba u ratu: Propaganda i ideologija].

U poslijepodnevnim satima su slijedile još dvije sesije: 1) **Music, Propaganda and the Press** [Glazba, propaganda i tisak] sa sljedećim izlaganima: **Daniela Gangale** (Italija), *Propaganda di sinistra: l'esperienza di »Cantacronache«* (1958-1959) [Propaganda lijevice: Iskustvo »Cantacronachea« (1958-1959)];² **Lada Duraković** (Hrvatska), *Musica e propaganda politica: l'influenza della stampa quotidiana sulla vita musicale di Pola e dell'Istria nel periodo tra le due guerre mondiali (1926-1943)* [Glazba i politička propaganda: utjecaj dnevnog tiska na glazbeni život Pule i Istre u razdoblju između dvaju svjetskih ratova (1926-1943)]; **Maria Teresa Arfini** (Italija), *L'arte degenerata' di Oskar Fischinger: una propaganda anti-nazista nel cinema astratto della Berlino anni Trenta* [»Degenerativna umjetnost« (njem. *Entartete Kunst*, op. SMB) Oskara Fischingera: Protunacistička propaganda apstraktnog kina tridesetih godina u Berlinu]; **Paul Christiansen** (SAD), »*Finish It, Whatever It Takes*«: *Musical Propaganda in Political Ads from the 2004 Bush U.S. Presidential Campaign* [»Završite to, što god trebalo«: Glazbena propaganda u političkim oglasima Busheve

¹ *Elephant in the Room* je metaforički izraz kojim se označava očita istina koju se ignorira, odnosno očiti problem o kojemu nitko ne želi raspravljati.

² *Cantacronache* je bio popularan talijanski band osnovan 1958. u Torinu.

predsjedničke kampanje iz 2004. godine]; **Harry Vandervlist** (Kanada), »Shostakovich, Jump through the Window!«: *European Composers and the Opening of the Cold War Propaganda Battle in »Life« Magazine* [»Šostakoviču, skočite kroz prozor!«]: Europski skladatelji i početak hladnoratovske propagandne bitke u magazinu »Life«; i 2) **Propaganda and Musical Institutions I** [Propaganda i glazbene institucije I] u okviru koje su predstavljena sljedeća izlaganja: **Pinuccia Carrer i studenti Cecilia Missaglia, Emiliano Rossi, Francesco Steca** (Italija), »Dux mea lux«: *propaganda e musica nel mondo scolastico milanese* [»Dux mea lux«: Propaganda i glazba milanskog školskog svijeta]; **Davide Ceriani** (SAD), »Il centro irradiatore di propaganda e di sviluppo del teatro lirico nazionale«: *fascismo, antifascismo e il ruolo politico del Teatro Reale dell'Opera di Roma tra le due guerre* [»Središte širenja propagande i razvoj nacionalne opere«: fašizam, antifašizam i politička uloga Kraljevske opere u Rimu između dvaju svjetskih ratova]; **Rosa Paula Rocha Pinto** (Portugal), *Propaganda e istituzioni musicali: il caso della compagnia di balletti portoghesi 'Verde Gaio' (1940-1950)* [Propaganda i glazbene institucije: Slučaj portugalske baletne trupe 'Verde Gaio' (1940-1950)]; **Javier Suárez-Pajares** (Španjolska), *La cupola musicale della Spagna franchista nei festival di Bad Elster: 1941-1942* [Glazbena kupola Francove Španjolske na festivalu u Bad Elsteru: 1941-1942].

Dan je zaključen jazz koncertom pod naslovom 'Lili Marleen' vokalne solistice Stefanije Scarinzi, trubača Giampaola Casatija i pijanista Renata Sellanija.

Prije podne drugog dana konferencije bilo je prepušteno dvjema sesijama naslovljenim **Historical, Aesthetical and Sociological Aspects** [Povijesni, estetički i sociološki aspekti I i II] sa sedam izlaganja: **Francesco Fernández-Vicedo** (Španjolska), *Spanish Music in the 50s: Composition award 'Samuel Ros' as a Reflection of Both the Policies in Franco's Regime and the Transition towards New Aesthetics in Composition* [Španjolska glazba 50-tih: Skladateljska nagrada »Samuel Ros« kao odraz politika u Francovom režimu i prijelaza prema novoj estetici u skladanju]; **Ruth Piquer Sanclemente** (Španjolska), *Narratives of Musical Neoclassicism in Spain: Ideological and Aesthetic Post-War Propaganda (1915-1936)* [Naracija glazbenog neoklasicizma u Španjolskoj: Ideološka i estetička poslijeratna propaganda (1915-1936)]; **Christiane Heine** (Španjolska), *Greek Mythology in Spanish Exile Music: »Le sang d'Antigone« (1955), »mystère tragique« Composed by Salvador Bacarisse to a Libretto by José Bergamin* [Grčka mitologija u španjolskoj glazbi u progonstvu: »Le sang d'Antigone« (1955), »mystère tragique« (1955) što ju je Salvador Bacarisse skladao na libreto Joséa Bergamina]; **Panayotis League** (SAD), *Rewriting Unwritten History: Nationalism, Folklore, and the Ban of the Cretan Violin* [Ponovno pisanje nepisane povijesti: nacionalizam, folklore i zabrana kretske violine]; **Hana Šišková** (Češka), *Music as a Carrier of Ideas, Based on the Example of Postwar Polish Music* [Glazba kao nositelj ideja na primjeru poslijeratne poljske glazbe]; **Belén Vega Pichaco** (Španjolska), *Re-(~~nov~~) volu-tion: The Members of the Grupo de Renovación Musical Before the Cuban Revolution and Afterwards* [Re-(~~nov~~) volu-tion: Članovi Grupo de Renovación Musical prije i poslije kubanske revolucije]; **Belén Pérez Castillo** (Španjolska), *'Problematic Music'* [»Problematična glazba«].

Poslije podne započelo je *keynote* izlaganjem *Voices, Strategies and Propaganda Practices: Music and Artistic Culture in the Service of State during Francoism* [Glasovi, strategije i propagandne prakse: Glazba i umjetnička kultura u službi države tijekom frankizma] dviju govornica, **Maríje Isabele Cabrera Garcíje** i **Gemme Pérez Zalduondo** (Španjolska). U nastavku su na prvom dijelu sesije **Music, Propaganda and Politics** [Glazba, propaganda i politika] govorili: **Juan José Pastor Comín** (Španjolska), *From »Don Quixote« to »Dulcinea«: Political Cauterization of Musical Adaptations of Cervantes' Text during the Franco Dictatorship (1939-1975)* [Od »Don Quixota« do »Dulcineje«: Politička kauterizacija glazbenih adaptacija Cervantesova teksta tijekom Francove diktature (1939-1975)]; **María Cáceres-Piñuel** (Španjolska), *José Subirá and the Socialist Proposals for Music Reform in Inter-War Spain* [José Subirá i socijalistički prijedlozi za glazbenu reformu u međuratnoj Španjolskoj]; **Michela Niccolai** (Kanada), *Puccini 'compositore di stato'? Strumentalizzazione di un personaggio pubblico durante il fascismo* [Puccini »državni skladatelj«? Instrumentalizacija javne osobe u doba fašizma]; **Germán Gan-Quesada** (Španjolska), *»To Win Freedom...« Musical Composition and Political Commitment in Spain during the Last Years of Francoism (1969-1975)* [»Za slobodu...« Glazbeno stvaralaštvo i političko opredjeljenje u Španjolskoj tijekom posljednjih godina frankizma (1969-1975)].

Istodobno s prethodnom odvijala se i zaključna sesija drugoga dana konferencije pod naslovom **Music, Propaganda and Identity** [Glazba, propaganda i identitet]. Na tu su temu raspravljali: **Paloma Otaola Gonzales** (Francuska), *La canzone spagnola e l'identità nazionale nella Spagna franchista: Manolo Escobar* [Španjolska pjesma i nacionalni identitet u Francovoj Španjolskoj: Manolo Escobar]; **Pedro Ordóñez Eslava** (Španjolska), *»Mundo y formas del cante flamenco" cinquant'anni dopo: identità del flamenco nell'ultimo franchismo* [»Mundo y formas del cante flamenco« pedest godina kasnije: identitet flamenca krajem frankizma]; **Justine Comptois** (Kanada), *The Quarrel Around the Romantic Musicians' Manifesto of 1932: For the Representation of the Italian Identity in Fascist Italy* [Svađa oko romantičkog manifesta glazbenika iz 1932: Za predstavljanje talijanskog identiteta u fašističkoj Italiji]; **Helena Marinho** (Portugal), *Composing for Dance in Portugal during the 'Estado Novo' Dictatorship* [Skladanje za ples u Portugalu tijekom *Estado Novo* diktature].³

Posljednji je dan započeo dvjema istodobno održanim sesijama. Tijekom prve, **Music, Propaganda and Media** [Glazba, propaganda i mediji], predstavljena su tri izlaganja: **Julio Arce** (Španjolska), *Music and Propaganda in the Early Francoist Cinema* [Glazba i propaganda u ranom frankističkom kinu]; **William Studdert** (Velika Britanija), *The Nazis' Relationship with Jazz on Domestic Radio and in Propaganda Broadcasts to Britain during World War II* [Odnos nacista prema jazzu na domaćem radiju i u radijskoj propagandi prema Britaniji tijekom II. svjetskog

³ *Estado Novo* [Nova država] označava razdoblje diktature u Portugalu, poznato i pod nazivom »Druga republika« od 1933. do 1974.

rata]; **Laurie Ruth Semmes** (SAD), *Frank Capra's »Job in Germany«: Evoking Cautious Suspicion through German Musical Reassurance* [»Posao u Njemačkoj« Franka Capre: Buđenje oprezne sumnje kroz njemačko glazbeno umirivanje]. Tijekom druge, **Propaganda, Mass and Popular Music I** [Propaganda, masovna i popularna glazba I], započeo je prvi dio sesije sljedećim izlaganjima: **Lindsay J. Hansen** (SAD), *Singing the Right Message: Song and Controversy in East Germany* [Pjevanje prave poruke: Pjesma i kontroverzija u Istočnoj Njemačkoj]; **Vesna Mikić** (Srbija), *Mass Song as a Key Product of Yugoslav Music Propaganda* [Masovna pjesma kao ključni proizvod jugoslavenske glazbene propagande]; **Adèle Yu-der Sun** (Tajvan), *50 Years of Mandarin Patriotic Song in Taiwan* [50 godina mandarinske rodoljubne pjesme u Tajvanu].

Nastavak te sesije (**Propaganda, Mass and Popular Music II** [Propaganda, masovna i popularna glazba II]) slijedio je već u sljedećem jutarnjem terminu s izlaganjima: **Charla Schutte** (Južna Afrika), *»Lieder sind Brüder der Revolution«: An Ideology-Critical Approach to the Use of Song as a Vehicle for Propaganda* [»Pjesme su braća revolucije«: Ideološko-kirtički pristup uporabi pjesme kao sredstva propagande]; **Annemie Stimie** (Južna Afrika), *»Volksliedjes« (Afrikaans Folk Songs) in National Publications: Transforming Spaces Through Performative Texts* [»Volksliedjes« (Afrikanske folklorne pjesme) u nacionalnim izdanjima: Transformiranje prostora kroz performativne tekstove]; **Andrzej Tuchowski** (Poljska), *The Totalitarian Rhetoric of 'Struggle': March Rhythms at Service of Propaganda and Ideological Indoctrination in Poland under Stalinist Dictatorship (1949-1956)* [Totalitaristička retorika 'bitke': Marševski ritmovi u službi propagande i ideološke indoktrinacije u Poljskoj pod staljinističkom diktaturom (1949-1956)]. Istodobno su na prvom dijelu sesije **Music, Propaganda and Diplomacy** [Glazba, propaganda i diplomacija] bila predstavljena dva izlaganja: *Vincere l'avversione. Le missioni di 'Coros y Danzas' nel recupero diplomatico del franchismo (1948-1952)* [Pobijediti averziju. Misije 'Coros y Danzas'⁴ u diplomatskom oporavku frankizma (1948-1952)] **Beatriz Martínez del Fresno** (Španjolska), i *Appeasing Hitler? Anglo-German Music Relations, 1933-1939* [Smirivanje Hitlera? Britansko-njemački glazbeni odnosi, 1933-1939] **Erika Levija** (Velika Britanija).

Do kraja konferencije održane su još tri poslijepodnevne sesije, sve tri nastavci prethodnih istoimenih sesija. U prvoj se nastavilo raspravljati na temu **Music, Propaganda and Politics**. *Music and Propaganda: Contexts and Repertoires in the Second Half of the 20th Century in Uruguay* [Glazba i propaganda: Konteksti i repertoari u drugoj polovini 20. stoljeća u Urugvaju] bilo je izlaganje **Marite Fornaro Bordolli** (Urugvaj), a *Music and Propaganda after the Second World War: Example of the Socialist Federal Republic of Yugoslavia* [Glazba i propaganda nakon

⁴ 'Coros y Danzas' [Pjesme i plesovi] su grupe organizirane u različitim dijelovima Španjolske, utemeljene 1939. kao dio odsjeka za kulturu Ženskog odsjeka Falange, a s osnovnim ciljem »konzerviranja« »autentičnog španjolskog folkloru«.

Drugog svjetskog rata: Primjer Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije] tema je kojom se pozabavila **Valentina Radoman** (Srbija). Dvije su referentice sudjelovale i u radu drugog dijela sesije **Music, Propaganda and Diplomacy: Elena Abbado** (Italija) s temom *La presenza ungherese al Maggio Musicale Fiorentino del 1938: un caso di propaganda e diplomazia culturale* [Prisutnost Mađara na Maggio Musicale Fiorentino 1938: slučaj kulturne propagande i diplomacije]⁵ i **Eva Moreda** (The Open University) s temom *Spanish Dance Companies in the United Kingdom during the First Years of the Cold War* [Španjolske plesne kompanije u Ujedinjenom kraljevstvu tijekom prvih godina hladnog rata]. Konferencija je bila zaključena dvama izlaganjima u okviru drugog dijela sesije **Propaganda and Musical Institutions. Louisa Martin-Chevalier** (Francuska) umornom je auditoriju predstavila temu *Celebrating the October Revolution in Music: A Political Event?* [Veličanje Oktobarske revolucije u glazbi: Politički događaj?], a **Marie-Hélène Benoit-Otis** (SAD) i **Cécile Quesney** (Francuska) temu *Mozart as a Tool of Propaganda: The »Mozart-Woche des Deutschen Reiches« (Vienna 1941)* [Mozart kao sredstvo propagande: »Mozart-Woche des Deutschen Reiches« (Beč 1941)].

Iz navedenih naslova izlaganja potpuno je razvidan širok spektar obrađenih odnosa između glazbe i propagande tijekom 20. stoljeća, od historiografskih i idejnih, odnosno ideoloških do pragmatično političkih. Vašoj izvjestiteljici posebno su dragocjene spoznaje o slabije poznatim situacijama u glazbenim kulturama romanskog govornog područja (djelomice čak i susjedne Italije) i onima potpuno nepoznatima kao što je tajvanska. Pritom je izlaganje Adèle Yu-der Sun i sâmo djelomice postalo primjerom propagande, doduše one turističke. Uz izlaganja vodile su se često bogate a gdje i žustre diskusije. Takva je primjerice bila vođena i nakon izlaganja Valentine Radoman. Ona je naime u svome radu naslovljenom *Glazba i propaganda nakon Drugog svjetskog rata: Primjer Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije* postavila tezu o jugoslavenskoj političkoj propagandi koja se vodila putem glazbe. Politički zaokret nakon 1948. rezultirao je i glazbenim zaokretom od masovne pjesme prema avangardi zapadnih kultura, što je postalo evidentno na svjetskoj izložbi u Bruxellesu 1958. godine, poglavito u opusu Ljubice Marić. Budući da je u naslovu stajalo da je riječ o jugoslavenskoj poslijeratnoj glazbi, iz publike je odmah Andrzej Tuchowski postavio pitanje što se događalo nakon 1958, osobito šezdesetih godina. Time je pružio priliku Vašoj izvjestiteljici da upozori i na avangardu u Hrvatskoj, a napose na ulogu Muzičkog biennala u Zagrebu. Zaključno je i sama autorica progovorila o Milku Kelemenu i njegovim iskustvima pri osnivanju MBZ-a. Vjerujem da će za objavljivanje u zborniku izabranih radova uvrstiti i te podatke u svoj tekst.

Istaknimo napokon da je organizacijski, odnosno znanstveni odbor u sastavu Federico Celestini, Roberto Illiano, Massimiliano Locanto, Fulvia Morabito, Gemma

⁵ *Maggio Musicale Fiorentino* je operni festival u Firenzi, utemeljen 1933. godine.

Pérez i Massimiliano Sala uspio dobro organizirati ovu konferenciju uz možda jednu zamjerku. Zbog evidentnog umora znatno osutog auditorija i samih organizatora, u potpunosti je naime, izostala završna rasprava pa tako i odgovarajući zaključci.

Sanja MAJER-BOBETKO
Zagreb

HALLE, NJEMAČKA — HÄNDEL UND DIE KONFESSIONEN. INTERNATIONALE WISSENSCHAFTLICHE KONFERENZ ZU DEN HÄNDEL-FESTSPIELEN. MARTIN-LUTHER-UNIVERSITÄT HALLE-WITTENBERG; GEORG-FRIEDRICH-HÄNDEL-GESELLECHAFT; STIFTUNG HÄNDEL-HAUS HALLE; FRANCKESCHE STIFTUNGEN ZU HALLE, 4-6. VI. 2012.

U Halleu, rodnom mjestu G. F. Händela, svake se godine za vrijeme festivala *Händel-Festspiele* održava znanstveni simpozij posvećen određenom aspektu lika i djela saksonskoga baroknoga velikana. S obzirom na tristotu obljetnicu smrti Händelova učitelja, skladatelja luteranske crkvene glazbe i orguljaša Marienkirche u Halleu Friedricha Wilhelma Zachowa, te godinu u okviru tzv. Lutherove dekade (koja »odbrojava« petstotu godišnjicu reformacije 2017) posvećenu reformaciji i glazbi, cilj konferencije bio je sagledati Händelovo stvaralaštvo u svjetlu triju različitih kršćanskih konfesija u kojima je sudjelovao: luteranske, rimokatoličke i anglikanske. Uobičajenim organizatorima konferencije, *Sveučilištu Martin Luther u Halleu i Wittenbergu*, *Zakladi Händelove kuće u Halleu* te međunarodnom *Društvu G. F. Händel* priključila se i *Franckesche Stiftungen*, institucija koju je osnovao August Hermann Francke, teolog i pedagog poznat i po svojim doprinosima pijetističkoj teologiji. *Franckesche Stiftungen* se kao sustav obrazovnih institucija koje su obuhvaćale i sirotište istaknuo za ono vrijeme izrazito liberalnim pristupom koji je podrazumijevao da se djeca iz različitih društvenih slojeva pod istim krovom obrazuju po »univerzalnim« pedagoškim načelima. Uz koncerte i operne predstave, simpozij je izvrsno dopunjavao popratni program stručnoga vodstva kroz izložbu o Zachowu u *Händel-Haus* te kroz same *Franckesche Stiftungen*.

Simpozij je obilježio svojevrsni polaritet sudjelovanja s jedne strane njemačkih, a s druge strane anglosaksonskih znanstvenika, ali osim muzikologa i stručnjaka iz drugih disciplina, ponajviše teologa, što ne čudi s obzirom na temu simpozija. Za razliku od relativno izoliranog statusa katoličke teologije među humanističkim znanostima, evangelička teologija u njemačkoj je akademskoj zajednici više integrirana u znanstveni diskurz, te ne samo da su se teolozi laćali muzikoloških tema, već su i neki muzikolozi posegnuli za metodologijom ili literaturom iz teologije. Rezultati koje takav pristup može polučiti, uza svu poželjnost

interdisciplinarnoga pristupa, mogu se u Händelovom slučaju pokazati ponešto varljivima, jer je jasno da je skladatelj crkvenoj glazbi, ali i teološkim aspektima svojih talijanskih i engleskih oratorija, pristupao maksimalno prijemčivo, prilagođavajući se i sintetizirajući različite tradicije više iz pragmatičnih razloga nego iz vjerskih uvjerenja. Tako su neka izlaganja, dolaskom do zaključka da je pitanje konfesionalnosti u Händelovoj glazbi krajnje relativno, svrhovitost istraživanja skoro pa stavila pod znak pitanja, što naravno ne znači da ona nisu poželjna kako bi se došlo barem do takvog, »negativnog« rezultata.

Većim se problemom pokazalo što su neka izlaganja stavila preveliki naglasak na svoj uvodni dio, pa »primjena« interdisciplinarnoga na sam »predmet« istraživanja nije mogla biti razrađena (što će zacijelo biti ispravljeno u tiskanoj verziji referata, jer se članci sa simpozija godišnje objavljuju u *Händel-Jahrbuch*). Alexander Aichele (Halle) u svojem je izlaganju o tretmanu čuda u Händelovim oratorijima u kontekstu spora između pobornika i protivnika deizma u onodobnoj Engleskoj previše vremena posvetio teološkom definiranju pojma, a uopće nije razmotrio kojim glazbeno-dramaturškim sredstvima Händel posreduje fenomen čuda. Slično, premda u nešto manjoj mjeri, vrijedi i za referat Gerharda Poppea (Dresden / Koblenz), koji je, premda muzikolog, analizirao konfesionalnu uvjetovanost skladateljeva posredovanja lika Krista. Paralele se mogu povući i s referatom Carla Vitalija o libretističkom tretmanu biblijske epizode o Suzani u svjetlu židovskoga zakonodavstva, jer je autor ponajviše citirao i tumačio same zakone te nije stigao zaći dublje u komparativnu analizu libreta oratorija A. Stradelle, B. Vinacessija i samog Händela na temu Suzane.

Interdisciplinarnoj metodologiji Marianne Sammer (St. Pölten) nema se što prigovoriti, no unatoč zanimljivosti mogli bismo postaviti pitanje kako njezino izlaganje o povezanosti između isusovačke teologije i oratorija 17. st. uopće pronalazi svoje mjesto na simpoziju o Händelu. Teolog Michael Lloyd (Oxford) nije opravdao općenitost naslova svojega izlaganja (Händelova teologija) jer je ponudio tek ponešto površnu hipotezu o skladateljevom teološkom liberalizmu na temelju letimičnog uvida u libreta i dramaturgiju njegovih opera i oratorija. Dirigentica Katie Hawks (London) je kao još jedna predstavica »nemuzikologa« pokazala više inventivnosti u komparativnoj analizi triju vrlo različitih verzija Händelova oratorija *Il trionfo del tempo e del disinganno*, unatoč tome što njezin referat nije poštivao sve uzuse historijske muzikologije.

U njezinim se okvirima ipak više zadržala Annette Landgraf razmatrajući konfesionalne aspekte skladateljske sinteze koju je Händel proveo u oratoriju *Israel in Egypt* (koja je prvenstveno stilske, a manje teološke naravi), približivši se pritom svojim anglosaksonskim kolegama koji su također tek uvjetno zalazili u interdisciplinarnost. Među predstavnicima te muzikološke tradicije svojom prisutnošću na simpoziju istakli su se doajeni John Roberts (San Francisco), Graydon Beeks (Claremont) i Donald Burrows (Milton Keynes). Izlaganje sve trojice karakterizira minuciozan rad s izvorima, zakučasta historiografska istraživanja te zanimljivost referata i za one koji nisu nužno upućeni u podrobnosti Händelova

života i stvaranja. Burrows se bavio političkim kontekstom Händelove djelatnosti kao skladatelja crkvene glazbe na engleskom dvoru, Beeks je u središte pozornosti postavio za Händela izrazito produktivno razdoblje provedeno u rezidenciji Vojvode od Chandosa, analizirajući način na koji je interakcija s kolegama, koji su u to vrijeme također boravili u Cannonsu (Nicola Francesco Haym i Johann Christoph Pepusch), utjecala na izbor tekstova psalama pri komponiranju *anthema*, dok se Roberts sa znanstveničkom pouzdanošću »detektivski« približio razjašnjavanju enigme latinskoga moteta *Silete venti*, nastalog u Engleskoj, najvjerojatnije za potrebe gostovanja Händelove operne zvijezde Francesce Cuzzoni u Francuskoj. Mlađa generacija britanskih muzikologa, koju su predstavljali David Vickers (Manchester) i Matthew Gardner (Heidelberg), slijedila je starije kolege u metodologiji, a odabirom tema nastavila je intenzivno istraživanje fenomena tzv. »borrowings« (postupci slični parodiji i kontrafakturi koje je Händel izrazito često upotrebljavao, prilagođavajući pojedine skladbe, stavke ili motivsko-tematski materijal iz svojih ili tuđih djela). Vickers se usredotočio na krunidbene, a Gardner na svadbene *antheme* u dvosmjernom procesu »parodijske« referencijalnosti, razmatrajući implikacije »posuđivanja« u odnosu na jezik, žanr i stil. Konačno, američki kulturolog Stephen Nissembaum u istraživanju povijesti običajnog izvođenja *Mesije* u božićno vrijeme na anglosaksonskom području otkrio je fascinantni podatak da je do njega u Bostonu 1830-ih došlo kako bi se revitalizirao praznik Božića nakon što ga je dugo bilo zabranjeno slaviti zbog uličnih nereda koji su se u to vrijeme ustalili.

Među preostalim sudionicima iz Njemačke treba spomenuti izlaganja Rashida-S. Pegaha (Würzburg / Berlin) o dosad nepoznatom identitetu brata pjevačice B. Sorosini koja je angažirana za nastup u Händelovoj opernoj kompaniji, Andreasa Bieringera (Beč) i Franza Xavera Brandmayra (Rim) o vjerskoj »multikulturalnosti« Rima u vrijeme Händelova boravka, anglistice Sabine Volk-Birke o molitvi u libretima koja je Händel uglazbio (koja se uvelike oslanjala na onodobne engleske teološke i ine izvore), te još dva tematska žarišta koja su okupila veći broj izlagača. Jedno je, sukladno obljetnici, stvaralaštvo F. W. Zachowa, a Kathrin Eberl-Ruf (Halle) i Christiane Hausmann (Halle / Leipzig) istaknule su se filološkim i pitanjima utjecaja na Händelovo stvaralaštvo.

Još je veće težište bilo na području koje se u Halleu već godinama redovito njeguje, a to je pitanje recepcije Händela u Njemačkoj. Dominik Höink dao je opsežan pregled recepcije Händela u njemačkoj periodici 19. st., uzevši za polazište, ali i moto, citat koji danas zvuči gotovo apsurdno (Händel kao »patrijarh prave njemačke crkvene glazbe«), no nažalost nije dublje zašao u razloge zašto se skladatelja tada recipiralo posve oprečno nego danas (što se možda i podrazumijevalo te nije bilo predmetom izlaganja). Okrugli stol »Konfesionalnost kao problem recepcije Händela u njemačkim diktaturama« recepciji u Trećem Reichu i DR Njemačkoj pristupio je više problemski i interdisciplinarno, okupivši čak sedmero ljudi, osim muzikologa i povjesničare, teologe i povjesničare umjetnosti s različitih njemačkih sveučilišta. Kratka izlaganja od deset-petnaest minuta u

sadržajnu koheziju povezale su spontane diskusije u kojima su aktivniji bili muzikolozi, teolozi i povjesničar Justus H. Ulbricht (povjesničarke umjetnosti sa svojim izlaganjima o selektivnosti recepcije njemačke likovne baštine djelovale su ponešto izolirano), te sintetizirajuća završna riječ Wolfganga Hirschmanna, predsjednika *Društva G. F. Händel* i profesora historijske muzikologije na *Sveučilištu Martin Luther u Halleu*. Zanimljivo je da se važnim općim mjestima recepcije, fenomenu (njemačke) kulturne baštine, kao i »prilagodbi« oratorija (u nacističkoj Njemačkoj nepoželjnih zbog židovske, a u DDR-u zbog kršćanske tematike) nastojalo pristupiti na metodološki sličan način i bez naznaka vrijednosnoga suda, što možda i nije uvijek moguće. U svakom se slučaju radi o dobrodošlom dodatku glavnoj temi simpozija — konfesionalnosti, koja možda i nije najzahvalnija kad je se razmatra na primjeru Georga Friedricha Händela, ali to ne znači da je se smije zapostaviti, te treba odati priznanje Halleu što iz godine u godinu i muzikološki dostojno obilježava uspomenu na svojega zacijelo najslavnijega građanina.

Ivan ĆURKOVIĆ
Zagreb

**MAINZ — AKADEMIJA ZNANOSTI I KNJIŽEVNOSTI, RISM CONFERENCE:
MUSIC DOCUMENTATION IN LIBRARIES, SCHOLARSHIP, AND
PRACTICE, 4-6. VI. 2012.**

Hrvatska surađuje s raznim ograncima projekta RISM (Répertoire international des sources musicales — Međunarodni repertoar glazbenih izvora) već više od 50 godina, gotovo od samih početaka: još je Josip Andreis, a potom i Ladislav Šaban, slao podatke u središnjicu (tada se ona nalazila u Kasselu, dok je danas u Frankfurtu) o tiskovinama iz razdoblja 1500-1800. Potom je Ladislav Šaban, posebno osjetljiv prema važnosti glazbenih izvora i nezaobilaznosti njihovog evidentiranja, od 1970-ih godina ne samo i sam istraživao i katalogizirao/popisivao muzikalije te slao podatke o rukopisnim izvorima u Hrvatskoj, nego je taj interes prenio i na mlađe suradnike i studente koji su se nadovezali na njegov rad. Ipak, brojni problemi, prvenstveno financijske prirode, povremeno bi se u toj aktivnosti postavili kao nezaobilazna prepreka i poteškoća. Naime, RISM funkcionira na dobrovoljnoj bazi te podrazumijeva da je suradnja na tom projektu u interesu nacionalnih muzikologija pa će ih i nacionalni izvori financijski potpomagati. Nacionalne središnjice za istraživanje glazbenih izvora pridružene su/dio su raznih institucija, a najčešće nacionalnih knjižnica, kojima bi po prirodi njihova djelovanja takav rad trebao biti od primarnog interesa, ili pak sveučilištima na kojima postoji studij muzikologije s obzirom na istraživački karakter rada.

U Hrvatskoj je briga za istraživanje glazbenih izvora predstavljala jednu od važnih sastojnica znanstvenoistraživačkih projekata: još 1980-ih godina to je bila jedna od tema projekta »Fundamentalna istraživanja za povijest hrvatske glazbe« (jer se doista i radi o temeljnim istraživanjima), a nakon 1990-ih u okviru projekata »Sređivanje i obradba muzikalija u Hrvatskoj« koje je vodio (i još vodi) Stanislav Tuksar. Međutim, financijske poteškoće s kojima se hrvatska znanost trajno bori, pretvorili su financijsku potporu takvim terenskim istraživanjima u ruglo, tako da sustavan rad, a osobito edukacija mladih na tom području prestaje biti moguća. Uostalom, i postojeći projekti imali bi zgasnuti u lipnju 2013, bez ikakve perspektive da se tako skoro nastave. Međutim, pojedinačne akcije urodile su dodatnim sredstvima, tako da je, primjerice, Ministarstvo kulture RH gotovo 10 godina potpomagalo ljetnu arhivističku radionicu kroz koju je gotovo 100 studenata muzikologije moglo iskusiti čar i važnost tog istraživačkog posla u Samostanu Male Braće u Dubrovniku, a brojni diplomski radovi predstavljali su važan pomak u sličnim istraživanjima. Formalni okvir RISM-a Hrvatska danas daje Hrvatsko muzikološko društvo, a dijelom i Odsjek za povijest hrvatske glazbe HAZU.

RISM-ova konferencija organizirana je povodom 60. obljetnice osnutka ovog važnog projekta Međunarodnog muzikološkog društva, gdje se, 10 godina nakon prošle konferencije, ponovno moglo čuti mnogo zanimljivih tema vezanih uz stanje istraživanja, pojedine tematske cjeline, probleme i izazove te izvješća novih nacionalnih središnjica. U tom je pogledu otvaranje bivših sovjetskih republika i sada, kao i 2002, privuklo najviše interesa, mada im se ovaj put pridružila i perspektivna južnoamerička te azijska tematika.

Konferencija je organizirana u suradnji sa Sveučilištem Johannes Gutenberg i Akademijom znanosti i književnosti u Mainzu, čiji su predstavnici sudjelovali u svečanom otvorenju uz muziciranje Trija Pleyel.

Znakovito, prva je sesija naslovljena »Nove tehnološke metode i pristupi«, jer se suvremeno katalogiziranje temelji na pretpostavci računalnog on-line unosa podataka, a mnogi referenti izlagali su u suradnji sa »svojim« računalnim stručnjacima koji su ili financirani iz projekata, ili čak stalno zaposleni pri institucijama koje se bave istraživanjem muzikalija. Većinom su se bavili povezivanjem RISM-ovog računalnog programa *Kalisto* s ostalim mogućnostima dostupnosti građe/izvora, osobito vezama s digitaliziranim vizualnim ili auditivnim izvorima. O svim tim mogućnostima izlagali su: Helmut Loos (Leipzig): *Large-Scale Data Analysis in Historical Musicology: Potential and Opportunities*; Peter Ackermann (Frankfurt): *Innovative Methods for Producing Catalogs of Works on the Basis of Sources Indexed in RISM Using the Example of G.P. da Palestrina*; Niels Krabbe i Axel Teich Geertinger (Copenhagen): *MEI (Music Encoding Initiative) as a Tool for Thematic Catalogs — Thoughts, Experiences, and Preliminary Results*; Daniel Röwenstrunk (Detmold/Paderborn): *Prospects for Linking RISM and *Edirom* Online*; Catherine Ferris (Dublin): *RISM Activity in the UK and Ireland*; Sonja Tröster i Birgit Lodes (Beč): *Tracing Ludwig Senfl in Sixteenth-Century Sources: A Catalogue Raisonné in a Digital Environment*; Klaus Pietschmann (Mainz) i Christiane Wiesenfeldt

(Hamburg): *The MassDataBase (MDB) at the Institute of Musicology, Mainz*; Jürgen Diet (München): *Searching the RISM Data in the Future: Improved Content-Based Searching and Linking to Other Data Sources*; Anne Graham i Deborah Pierce (University of Washington): *RISM Data as Metadata for Digital Collections*; Eva Neumayr (RISM Salzburg): *Using Watermarks to Identify Related Sources*; Emanuel Wegner (Beč): *Bernstein — The Memory of Paper: A Portal for Watermark Research*; Teresa M. Gialdroni (Italy): *Clori, Archivio della cantata italiana: Current State of Progress and New Perspectives*; Laurent Pugin (RISM Switzerland): *The Use of METS for Delivering Digital Objects together with RISM Catalog Records*; Peter van Kranenburg (Amsterdam), Geert-Jan Giezeman i Frans Wiering (Utrecht): *An Alignment-Based Melodic Similarity Measure for RISM Incipits*; Christoph Meixner (Weimar): *The Thuringian Regional Music Archive in Weimar: Thuringia's Musical Treasury as a Model Case*.

Drugi dio skupa predstavio je izvještaje nacionalnih središnjica, u kojima su izvijestitelji predstavili ili cjelovit projekt, ili su izdvojili neke posebnosti u tematici ili pristupu obradbe građe. Na ovom je panelu predstavljen i rad RISM-a u Hrvatskoj. Izlagali su: Massimo Gentili-Tedeschi (URFM Italy): *Music Manuscripts as a Special Case toward the Extension of Bibliographic Descriptive Standards for Unpublished Resources*; Undine Wagner (RISM Germany): *Archives of Lay Musicians as Evidence of Church Music Practice in Thuringia: Holdings at the Thuringian Regional Music Archive and Cataloging for RISM*; Antonio Ezquerro Esteban (RISM Spain): *Cataloging Musical Sources: Spain and RISM. From Higinio Anglés to New Challenges*; Andrea Hartmann (RISM Germany): *The Dresden RISM Office Partnering with Libraries and Archives: New Paths toward Collaboration with the SLUB Dresden*; Heidi Heinmaa (National Library of Estonia): *Musical Sources in Estonian Collections*; Hildegard Herrmann-Schneider (RISM Tyrol — South Tyrol & OFM Austria):— »Die Musikbibliographie ist die Grundlage alles historischen Wissens.« *On Today's Relevance of Robert Eitner's Central Idea from 1898*; Stefan Ikarus Kaiser (RISM — Austrian Academy of Sciences): *The Music Collection at Wilhering Abbey*; Annemarie Bösch-Niederer (RISM Austria-Vorarlberg): »... haben diese Klosterfrauen eine schöne Musicam von Stimmen und Instrumenten.« *On Music in Convents: New Discoveries from Vorarlberg, Austria*; Vjera Katalinić i Lucija Konfic (RISM Croatia): *Project RISM in Croatia: The Past Decade*; Helmut Lauterwasser (RISM Germany): *On Disappearing in One Big Pot: Distinct Collections of Church Music in Large Libraries, Small Church Archives in the RISM Database*; Mattias Lundberg (RISM Sweden): *The Swedish Working Group of RISM in Relation to National and Regional Projects in Archival Research and Music Bibliography: Where to Go from Here?*; Franz Jürgen Götz (RISM Germany): *Musical Figures: The Transmission of Music Notation in the Visual Arts*; Steffen Voss (RISM Germany): *The Instrumental Repertoire of the Dresden Court: A Report on the DFG Project at the SLUB Dresden*; Laurence Decobert (RISM France): *The Databases of RISM in France: Outlook and New Prospects*; Metoda Kokole i Klemen Grabnar (RISM Slovenia): *RISM in Slovenia in the Past Decade: Newly Cataloged Music Collections, Especially Early Seventeenth-Century Choirbooks*; Cheryl Martin (RISM

Canada): *Canadian Music Resources in RISM*; Ludmiła Sawicka (RISM Poland): *The RISM Working Group at the Warsaw University Library and the Project to Catalog Old Dispersed Manuscripts of Silesian Origin, in Particular the Works of Johann Georg Clement (Wrocław, Warsaw and Krzeszów)*; Emilia Rassina (RISM Russia): *Current Work of RISM in Russia*; Beatriz Magalhaes Castro (University of Brasilia): *RISM Brazil in Relation to Ibero-American RISM Projects: A Contextual Problem in Cross-Cultural Reference and Information Retrieval*; John G. Lazos (Canada/Mexico): *A Portrait of the Composer José Antonio Gómez: Encountering Independent Mexico through New Technologies*; Alina Mađry (Poland): *A Collection of Music Manuscripts from the Archive of the Archdiocese in Poznań (St. Maria Magdalena Collegiate Church)*; Stanislav Oustachev (Russia, Glinka Museum Moscow): *The RISM Project at the Glinka Museum*; Jaime Quevedo (Columbia): *Music Documentation, Identification and Characterization: A Challenge to Catalog and Become Acquainted with the Musical Heritage of Columbia*; Hyun Kyung Chae (Music Research Institute, Ewha Womans University — RISM South Korea): *Establishing a Database of East Asian Music Educational Materials from the »Modern Era« as a Foundation for the Cultural Study of Music*; Sarah Adams (RISM US): *Update on the US Working Group*. Nažalost, neki od referenata iz udaljenih zemalja nisu prisustvovali konferenciji, već su njihovi radovi pročitani, što je onemogućilo inače vrlo intenzivne diskusije.

U okviru konferencije Klaus Keil, voditelj RISM-a, predstavio je projekt (uz prisutnost novinara), a organizirane su i dvije radionice, namijenjene članovima nacionalnih ogranka (Creating Your Own Website within rism.info) te studentima muzikologije (RISM as a Research Tool: Introduction to Working with RISM).

Na koncertu Barock vokal i Neumeyer Consort, kojima je ravnao Felix Koch, izvedene su glazbene poslastice: djela Johanna Christiana Bacha u obradbama Wolfganga Amadeusa Mozarta, Giovannija Battiste Bononcinija, Arcangela Corellija, Georga Friedricha Händela i Georga Philippa Telemanna.

Iscrpan program konferencije nalazi se na <http://www.rism.info/en/community/events/conference-2012.html#c2211>, a mnogi sudionici poslali su i svoje radove upotpunjene ilustracijama ili prezentacijama, pa tako i hrvatske predstavnice, za digitalno objavljivanje na RISM-ovoj internetskoj stranici.

Vjera KATALINIĆ
Zagreb

NOTTINGHAM — MEDIEVAL AND RENAISSANCE MUSIC CONFERENCE, 8-11. VII. 2012.

Na Odsjeku za glazbu Sveučilišta u Nottinghamu je od 8. do 11. srpnja 2012. održan međunarodni muzikološki simpozij Medieval and Renaissance Music

Conference. Među posebnostima ovogodišnje konferencije, poznate i kao MedRen, bila je proslava četrdesete obljetnice njezina održavanja. Kako je istaknuto prilikom otvorenja, obljetnice predstavljaju priliku za slavlje i retrospektivu dosadašnjih postignuća, ali obvezuju i na ozbiljno promišljanje o budućnosti. Upravo je u tom smislu Odsjeku za glazbu Sveučilišta u Nottinghamu pripala čast, kao i odgovornost, ugostiti muzikologe iz različitih dijelova Europe i Sjedinjenih Američkih Država u Sveučilišnom parku i Centru za umjetnost, točno četiri desetljeća nakon prvog MedRena. Taj je, pak, održan 1972. u starim prostorima Odsjeka za glazbu, na drugoj strani sveučilišnog kampusa. Konferencija je na istom mjestu upriličena još jednom — 1985. godine.

Organizatori su se potrudili da ovogodišnji MedRen u svakom smislu — glazbenom, intelektualnom i društvenom — bude na visokoj razini, podjednako kao i izlaganja na njemu. Na konferenciji je predstavljeno preko 130 referata iz područja srednjovjekovne i renesansne glazbe koji su potvrdili kontinuiran razvoj i jačanje muzikološke struke. Izlaganja su bila podijeljena u 42 tematske sesije koje su se održavale u prijedpodnevnim i poslijepodnevnim terminima. Autorica ovog izvješća predstavila se s referatom *Musical Culture of Northern Croatia in the 16th Century with Special Emphasis on Zagreb*, koji je bio dijelom sesije broj 7 pod nazivom *Music across the Mediterranean in the 16th Century*. U istoj su sesiji svoje referate izložile Ilaria Grippaudo i Giovanna Vizzola (*Music at San Martino delle Scale [Palermo] during the Renaissance Period: Mauro Ciaula and the Book of 'Lamentationes ac Responsoria' for the Holy Week*) te Cristina Menzel Sansó (*The Reception on the 16th Century Italian Music in the Western Mediterranean Area*). Zbog istodobnog održavanja konferencije na četiri lokacije unutar Odsjeka za glazbu (Arts Centre Lecture Theatre, Djanogly Recital Hall, Endsleigh Room i Seminar Room), nisam bila u mogućnosti čuti sve referate koji su me zanimali već ovdje iznosim naslove sesija kojima sam nazočila: *Heinrich Isaac's Music in Italy, Instruments and Instrumentations, Court Patronage and Politics, Patronage on the Iberian Peninsula, Changing Perceptions of Britain's Musical Past, Attributions, Local Saints and Local Devotion in the Southern Low Countries 12th-15th Centuries, Counterpoint and Composition, From Byzantine to Post-Byzantine Chant, Roman de Fauvel* te *Medieval Manuscripts*.

Uz to što sam proučavanjem građe o temi o kojoj sam pripremila referat naučila niz novih pojedinosti i time proširila vlastita znanja, još dragocijenije iskustvo koje mi je pružila ova konferencija bila je mogućnost da slušam izlaganja specijalista za srednjovjekovnu i renesansnu glazbu, koji se školuju ili djeluju na najuglednijim europskim i sjevernoameričkim sveučilištima i institutima. Njihovi su se radovi, bez iznimke, odlikovali visokom kvalitetom, izuzetnom pripremljenošću, kao i međusobnim povezivanjem tema te postavljanjem novih pitanja. Tome su u prilog išle i diskusije, koje su često spontano pokrenute neposredno po završetku pojedinog izlaganja. Time se rana glazba još jednom potvrdila kao nepresušno vrelo muzikoloških interesa, čije proučavanje omogućuje širok raspon pristupa i doista ne poznaje granice. Posebni gosti-predavači MedRena u Nottinghamu bili

su Richard Freedman i Pedro Memelsdorff, koji su iz različitih aspekata govorili o aktualnom stanju i problematici, kao i o dugoročnim planovima vezanima uz istraživanje rane glazbe. Proslavu 40. obljetnice ovog simpozija uveličalo je predavanje Stanleyja Boormana, koji je sazvao prvu MedRen konferenciju 1972. godine.

Uz mnoštvo izlaganja, ovogodišnji je MedRen predstavio i radionicu o polifonoj rekonstrukciji. Naime, postupkom polifone rekonstrukcije stručnjaci na temelju sačuvanih dionica uspijevaju rekonstruirati one izgubljene, čime se omogućuje ponovno izvođenje cjelovitih djela skladatelja kao što su Brumel, Obrecht, Janequin i Willaert te niza drugih polifonih majstora, ali i anonimnih autora. Nakon radionice uslijedio je koncert *The Binchois Consorta* na kojem je publika mogla čuti rekonstruirane motete, misne stavke i chansone spomenutih skladatelja. Riječ je o vokalnom consortu osnovanom 1995. godine koji se naročito istaknuo izvedbama djela Guillaumea Du Fayja, a specijalizirao se i za glazbu drugih skladatelja 15. i 16. stoljeća, posebice Gillesa Binchoisa. Osim koncerta *The Binchois Consorta*, MedRen 2012. popratile su još dvije izuzetne glazbene priredbe. Prva je održana 9. srpnja nakon jutarnjeg dijela izlaganja. Vokalno instrumentalni sastav *Ensemble Cantastorie* izveo je djela Byrda, Tavernera, Dowlanda te drugih renesansnih engleskih i kontinentalnih skladatelja. Program koncerta bio je iznimno zanimljiv i raznovrstan, popraćen komentarima samih umjetnika, a meni je ovo bila jedinstvena prilika da čujem ranu glazbu i vidim stare instrumente (različite vrste violâ, lutnji i blok flauta), budući da su u našoj zemlji ovakva događanja prava rijetkost. Treći je koncert održan 10. srpnja u srednjovjekovnoj crkvi Sv. Petra u središtu Nottinghama. Sudionici MedRena, ali i zavidan broj drugih posjetitelja uživali su u muziciranju vokalnog ansambla *The Marian Consort*. Ovaj mladi sastav plijeni pozornost svojom ležernošću, ali istovremeno savršeno uvježbanim nastupom i odličnim razumijevanjem glazbe Isaaca, des Preza, Richaforta i Willaerta koju izvodi.

Kao što je već spomenuto, konferencija se održavala na Odsjeku za glazbu Sveučilišta u Nottinghamu, a većina je sudionika bila smještena unutar sveučilišnog kampusa, u rezidenciji Hugh Stewart Hall. Na taj je način pozamašan broj muzikologa tijekom četiri dana živio u svom vlastitom svijetu, obojenom ugodnom i prijateljskom atmosferom, međusobno izmjenjujući iskustva, promišljanja, kao i planove za buduće pothvate. Valja naglasiti da su James Cook, Esperanza Rodríguez-García, Tim Shephard i Philip Weller obavili opsežan organizacijski posao na besprijekoran način. Izvrsnom funkcioniranju konferencije pridonijelo je 14 studenata koji su izlagačima spremno pružali tehničku pomoć i korisne savjete za što ugodniji boravak na MedRenu.

Na kraju ovog izvješća ostaje mi ugodna dužnost najsrdačnije zahvaliti dr. sc. Enniju Stipčeviću i dr. sc. Hani Breko Kustura, koji su mi svojim dragocjenim savjetima pomogli pri istraživanju građe i pisanju referata, kao i Hrvatskom muzikološkom društvu i Ministarstvu kulture Republike Hrvatske, koji su financijski poduprli moj odlazak u Nottingham. I dok je jedan dio mojih misli još

uvijek u gradu Robina Hooda, njihov je drugi dio usmjeren promišljanju o sljedećem MedRenu, koji će se početkom srpnja 2013. održati u Certaldu, srednjovjekovnom gradiću u Toskani, a na njemu će se, među ostalim, obilježiti 700. godišnjica rođenja znamenitog talijanskog književnika Giovannija Boccaccia.

Vilena VRBANIĆ
Zagreb

TOURS — HÆNDEL APRÈS HÆNDEL: CONSTRUCTION, RENOMMÉE ET INFLUENCE DE HÆNDEL ET DE LA FIGURE HÆNDELÉIENNE, COLLOQUE INTERNATIONAL, UNIVERSITÉ FRANÇOIS RABELAIS, 18-20. X. 2012.

Muzikološki skup o recepciji lika i djela Georga Friedricha Händela što ga na francuskom sveučilištu organiziraju anglisti svakako nije uobičajena pojava. Ne čudi što kao sjedište simpozija nije imenovan konkretni fakultet ili odsjek Sveučilišta François Rabelais u Toursu (recimo njegov Odsjek za glazbu i muzikologiju), budući da je *spiritus movens* skupa bio dvojac Pierre Dubois (Sveučilište u Toursu) i Pierre Degott (Sveučilište u Lorrainei), obojica djelatni na odsjecima za anglistiku dotičnih sveučilišta. Štoviše, letimični pogled na popis sudionika iz Francuske otkriva da je među njih devet čak šest takve institucionalne pozadine. Akademsko koncipiranje anglistike u manjoj mjeri kao neofilologije, a više po principu kulturalnih studija pridonijelo je profiliranju kruga stručnjaka u Francuskoj koji se na zavidnoj razini bave proučavanjem britanske glazbe, te njihovom entuzijazmu imamo zahvaliti što je do održavanja ovakvoga specifičnoga simpozija uopće došlo, kao i srdačan prijem koji je pružen sudionicima. Među njih dvadesetak osim spomenutih Francuza brojčano su se isticali Englezi, koji i inače dominiraju poljem tzv. *Handel Studies*, a u međunarodnom društvu predstavnika iz Njemačke, SAD-a i Španjolske istaknulo se čak dvoje sudionika iz Hrvatske s izlaganjima koja su, premda metodološki oprečna, ipak pokazala određene paralele na tematskom polju.

O ozbiljnosti kojom se pristupilo ne samo organizaciji već i koncipiranju simpozija svjedoči službeni poziv, koji ne samo da je ocrtao široki kontekst za recepciju Händela, već je ponudio i petnaestak konkretnih tematskih žarišta među kojima sudionici mogu birati, što su mnogi i učinili. Teško je izdvojiti žarišta koja su dominirala, najveći broj izlaganja posvećenih jednoj temi tri su izlaganja o skladateljskoj recepciji i izvedbenoj praksi Händelovih djela u Francuskoj, s posebnim osvrtom na orguljašku glazbu. Lionel Duguet (Sveučilište d'Evry — Val d'Essonne) uputio je na razloge nepovoljnosti recepcije Händelovih oratorija u Francuskoj u nedostatku sakralnoga konteksta u kojem su se mogli izvoditi

(umjesto u crkvama, izvodilo ih se isključivo u koncertnim dvoranama). Rasvijetlio je međutim javnosti slabije poznat aspekt recepcije Händela među francuskim protestantima, koji se odvijao u znaku kulturalnih kontakata s britanskim metodistima. Dvojica izlagača koji su također i orguljaši, Amerikanac Steven Young (Sveučilište Bridgewater) i Francuz Denis Tchorek, predstavili su orguljašku recepciju Händela u 19. st. Dok se Tchorek koncentrirao isključivo na francuske orguljaše kao interprete Händelove glazbe, Young je razmatrao primjere iz njemačke i francuske tradicije. Obojica su mišljenja da izvođačku i skladateljsku sferu u tim slučajevima ne treba razdvajati, što je Young plastično izrazio i u samom naslovu svog referata. »Handel Redux« izvrsna je etiketa za ono što je glazbena svijest 19. stoljeća smatrala uslugom skladatelju, svojevrsnom »unapređenju« njegove glazbe prilagodbom suvremenom ukusu. Neki od glazbenika koje razmatra (Sigfried Karg-Ebert, Johannes Ernst Köhler) bili su mišljenja da publici umjesto skladateljeve glazbe za orgulje treba prezentirati transkripcije ili slobodne obradbe njegovih najpopularnijih, oratorijskih djela. Čak i kada se posezalo za instrumentalnom glazbom, aranžiralo se *concerta grossa*, ali i orguljske koncerte za orgulje solo. Neovisno o tome jesu li namjere bile popularizacijske ili didaktičke, čvrsto se vjerovalo u »vjernost izvorniku«, a pohvalna je činjenica da se i u diskusiji na simpoziju, umjesto da ih se promatra iz perspektive današnjeg poimanja autentičnosti, tim nastojanjima priznao legitimitet budući da su predstavljala jedinu mogućnost da se uopće čuju Händelova djela te su otvorila put daljnjoj recepciji.

Drugačijim aspektima recepcije Händelove operne glazbe u 19. st. pozabavio se Pierre Degott, uspostavljajući veze i povlačeći paralele među područjima kulture gdje to ne bismo očekivali. Roman *Consuelo* George Sand pripovijedanjem životne priče fikcijske Porporine učenice, pjevačice Consuelo alegorijski progovara o Pauline Viardot, francuskoj mezzosopranistici i štićenici same George Sand koja je u vrijeme dominacije Rossinija, Donizettija i Bellinija privlačila pozornost nekonvencionalnim pjevačkim izrazom ali i odabirom repertoara (pjevala je i Händelove arije). Degott je uspjelo na uvjerljiv način pokazati da se iza romanesknog štiva George Sand koje — rekli bismo iz moderne perspektive — falsificira glazbenu historiografiju, insceniranjem sukoba između Porpore i Albinonija, u neimenovanoj osobi »majstora nad majstorima« najvjerojatnije krije sam Händel.

Pitanjem rane Händelove recepcije na engleskome tlu pozabavilo se troje istraživača. Michael Burden (Sveučilište u Oxfordu) istražio je pojedinosti i kontekst izvedbe opernog pasticcia *Giulio Cesare in Egitto* sastavljenog od arija iz različitih Händelovih opera (ne svih iz istoimene izvorne opere) u Londonu 1787. Unatoč u literaturi raširenoj pretpostavci da Händelova glazba više nije mogla odgovarati ukusu tadašnje publike, Burden je pokazao da je ona prilagodbom standardima *opere serie* onoga vremena na svojstven način ispunila socijalnu funkciju veličanja prosvijećenog monarha. Brian Robins pozabavio se pak recepcijom Händela iz pera engleskoga skladatelja i glazbenoga pisca Johna Marsha, koji je između ostalog

za sobom ostavio svjedočanstva o Händelovoj komemoraciji 1784. Njegova francuska kolegica Françoise Deconick-Brossard (Sveučilište Paris Ouest Nanterre La Défense) pozabavila se još neposrednijim pitanjima recepcije, analizirajući zbirku Händelovih muzikalija u vlasništvu svećenika Johna Sharpa. Ostatak njezinih kolega anglista usredotočio se na vremenski kasniju recepciju. Gilles Couderc (Sveučilište u Cænu), inače stručnjak za Benjamina Brittena, promatrao je Händela u kontekstu potrage za novim nacionalnim glazbenim herojima u vrijeme »engleske glazbene renesanse« (1840-1940), ukazavši na to da Händel nije nužno uvijek služio svrsi pri takvoj vrsti reprezentacije. Za Michaela Tippetta uslijed renesanse rane glazbe nacionalnim herojem postao je Purcell, stoga je Jean-Philippe Herberlé (Sveučilište u Lorrainei) ukazao na način na koji je za Tippetta Händel postao anti-uzorom, pogotovo s aspekta prozodije, budući da je Tippett smatrao kako je upravo Händel utjecajnošću svojih uglazbljenja odgovoran za nepravilnu akcentuaciju engleskoga teksta u uglazbljenjima kasnije generacije skladatelja.

Izlaganje doajena *Handel studies* Donalda Burrowsa bilo je preglednoga tipa, nudeći pokušaj sumiranja recepcije Händela u posljednjih 250 godina. Burrows je punokrvni predstavnik britanske muzikologije s dobitnom kombinacijom glazbenih kompetencija i filološko-pozitivističke discipline. Stoga se izlaganje usredotočilo prije svega na recepciju Händela prije i neposredno nakon smrti, s posebnim naglaskom na izvedbenu praksu. Izlaganje Pierrea Dubois-a dalo je povijesni pregled Händelove biografistike, razotkrivajući dijalektiku mitologizacije te distanciranja od mitova koji su obilježili pisanje o skladateljevom životu. Više nego navođenjem pomalo komičnih primjera biografskih pretjerivanja, izlaganje je važnost zadobilo problematizacijom biografistike kao takve. Premda se za razliku od Dubois-a kretala na području fikcije, izlaganje Annette Landgraf (Hallische Händel Ausgabe) o njemačkoj beletristici o Händelu ukazalo je na mnoge paralele u strategijama konstrukcije Händelova subjektiviteta između publicistike i beletristike.

Zajedno sa Jacquesom Coulardeauom i Majom Vukušić Zoricom (Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu) potpisnik ovih redaka sudjelovao je u oblikovanju tematskog žarišta vezanog za udio *gender studies* u recepciji Händela. Unatoč velikoj raznolikosti u pristupima, prevagnula je perspektiva izvedbene prakse a ne biografistike, od koje su se Coulardeau i Vukušić Zorica u svojim izlaganjima implicitno i ogradili. Romanistica Maja Vukušić Zorica pristupila je fenomenu sudjelovanja kastrata u izvedbi Händelove glazbe i njihovom današnjem nadomještanju kontratenorima u francuskoj akademskoj tradiciji, posluživši se teorijskim okvirima autorâ poput J. Derridaa kako bi razmotrila mehanizme reprezentacije ali i prešućivanja koje karakterizira ambivalentno djelovanje obiju grupa interpretâ. Coulardeau je, uzevši za ishodište nastup kontratenora u izvedbi opere *Agrippina* pod ravnanjem Jean-Claudea Malgoirea, postavio pitanje kakav izvedbeni specifikum nudi nastup kontratenora, te se upustio u polemiku s pristupima koji nisu skloni njihovom angažmanu. Ivan Ćurković je ponajprije

razmotrio režijske implikacije udjela kontratenora u interpretaciji muških uloga visokoga opsega na primjeru odabranih predstava Händelovih opera i oratorija, dostupnih ponajprije na mediju DVD-a.

Dio izlagača posvetio se recepciji Händelova lika i djela u drugim umjetničkim medijima, ponajprije filma. Yaiza Bermúdez Cubas održala je, unatoč zanimljivoj temi korištenja Händelove glazbe u filmu, razočaravajuće izlaganje koje je pokazalo visok stupanj neosjetljivosti na pitanje žanra (klasična glazba, popularna glazba, filmska glazba), nepoznavanje temeljnih teorijskih okvira proučavanja filmske glazbe te arbitrarnost u odabiru primjera. Matthew Gardner (Sveučilište u Heidelbergu) pozabavio se samo jednim, i to biografskim filmom o Händelu (*The Great Mr. Handel*, 1942). Ponajprije ga je kontekstualizirao u vremenu nastanka, razmotrivši političke implikacije činjenice da se u vrijeme Drugog svjetskog rata u Velikoj Britaniji snima patriotski intonirani film čiji je protagonist, ujedno nacionalni heroj, naturalizirani Nijemac. Ukazivanje na odudaranja od onoga što je danas provjereno u Händelovoj biografiji nije bilo u službi kritike neznanstvenosti filma (što bi bila apsurdna optužba), već se nastojalo proniknuti u razloge ove instrumentalizacije Händela u propagandne svrhe.

Adrian La Savia (Sveučilište u Bochumu) stručnjak je za njemačke prijevode opernih libreta. I u slučaju Händelovih djela postoji duga tradicija igranja takvih, više adaptiranih nego prevedenih libreta na njemačkim opernim pozornicama, poput Hamburga 18. st. pa sve do Göttingena dvadesetih godina prošlog stoljeća, ili pak Hallea u vrijeme DDR-a. Prepoznajući u najrazličitijim društvenim kontekstima slične tendencije »prilagođavanja ukusu vremena«, La Savia je ukazao na zanimljive strategije instrumentalizacije bez da se prema njima odnosio apriori negativno. Nathalie Vincent-Arnaud (Sveučilište u Toulouseu) pozabavila se pak koreografijom na Händelovu glazbu u domeni suvremenog plesnog kazališta, s posebnim naglaskom na rad koreografa Béatrice Massin i Marka Morrisa. Alber Gier dao je pak kratak pregled povijesti *Händel-Festspiele u Karlsruheu*, usporedivši trendove u izvedbenoj praksi sa stanjem na ostala dva njemačka festivala posvećena Händelovoj glazbi, onom u Göttingenu te onom u Halleu.

Izlaganje Jamesa Garratta (Sveučilište u Manchesteru) tematski je nemoguće pridružiti ijednom od dosad nabrojanih, ali je zato svojim svježim metodološkim pristupom i britkošću vrlo pogodno da zaključi ovaj izvještaj. Pod naslovom »Handel and the Problem of Classicality: Consuming *Messiah* in the Global Age« pružio je teorijski dobro potkovano razmatranje fenomena »klasičnog« na primjeru različitih adaptacija i parodija skladateljeva najpoznatijeg djela, među kojima su najveću pozornost privukli afroameričko čitanje *Mesije* kroz prizmu gospela kao alternative u SAD-u dominirajućoj bjelačkoj, protestantskoj tradiciji izvođenja *Mesije*, te *Scheissmessiah*, album američkog *heavy metal* sastava *Hanzel und Gretel*, koji kroz Händelovo djelo parodira kršćanski fundamentalizam i neonacizam u popularnoj glazbi. Otvorenost Garrattova pristupa dovela je do zaključka koji je pun pogodak i za cijeli simpozij: kroz intenzivnu interkulturalnu hibridizaciju, koja često pribjegava parodijskim strategijama, djela poput *Mesije*, a time i

Händelova glazba općenito, zadržavaju svoju klasičnost, te će recepciji lika i djela utrti nove i izazovne putove i u stoljećima koja dolaze, pružajući još mnogo prigoda za zanimljive simpozije poput ovog u Toursu.

Ivan ĆURKOVIĆ
Heidelberg / Zagreb
ivan.curkovic80@gmail.com